



ISSN 1304-8120 | e-ISSN 2149-2786

Araştırma Makalesi * Research Article

Yaratıcı Turizm Uygulamaları ile Andırın'da (Kahramanmaraş) Deprem Yaralarını Sarabilir miyiz?

Can We Heal the Earthquake Wounds in Andırın (Kahramanmaraş) with Creative Tourism Applications?

Nadire KARADEMİR

Doç. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Coğrafya Bölümü
nkarademir@ksu.edu.tr

Orcid ID: 0000-0002-5850-0580

Öz: Tüm dünyada hızla büyüyen ekonomik sektörlerin başında yer alan turizm sürdürülebilir anlamda turist profillerine göre sektöre ayak uydurarak çeşitlenmiştir. Kültür turizminin de bir uzantısı olarak ortaya çıkan yaratıcı turizm turistler tarafından kültürel unsurların deneyimlenmesi üzerine odaklanmıştır. Bu çalışma kadim bir tarihe sahip olan Andırın'da sürdürülebilir turizmin gelişimi adına var olan yaratıcı turizm potansiyelini ve süreç dâhilinde gerçekleştirilebilecek olan uygulamaları ortaya koyabilmek, yaratıcı turizmin yöredeki önemine dikkat çekmek amacıyla yapılmıştır. Yaratıcı turizmin 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerinin yöredeki yaralarını sarabilmek, yörede istihdamı sağlamak ve göçü önlemek için bir alternatif oluşturabileceği düşünülmektedir. Yörede yaratıcı turizm potansiyelinin yüksek ve kaynaklarının zengin olduğu öngörülmüştür. Andırın'ın bu yaratıcı turizm unsurlarından tarihi kaleleri, coğrafi işaretli ürün olan tırşik bitkisi ve andız pekmezi, Çiğsar kirazı, organik çilek üretimi, tıbbi ve aromatik bitkileri, şelaleleri, yaylaları, Aslantaş baraj gölü rekreasyon alanları, yöresel yemekleri, kiraz, tırşik festivalleri, ayva günü etkinlikleri ile Andırın postası gazetesinin sanat eki olarak çıkarılan İkindiyazıları dergisine sahip olduğu görülmüştür. Yöredeki bu kültürel unsurlar sayesinde turistler Andırın'da daha otantik ve esnek deneyimler edinebilecek, tatillerini unutulmaz yapacak, aktivitelerin hatırlanabilirliği sayesinde yeniden ziyaret niyeti oluşturulabilecektir. Andırın'da yaratıcı turizm unsurlarına dair aktivitelerin uygulanabilirliğinin yüksek olduğu, lakin bu konuda altyapı kaynaklarının, yatırım imkânlarının, teşviklerin yeterli olmadığı, özellikle kamu kurum ve kuruluşlarının diğer paydaşlarla birlikte hareket etmesinin elzem olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yaratıcı turizm, Andırın, Kahramanmaraş.

Abstract: Tourism, which is one of the fastest growing economic sectors all over the world, has diversified in a sustainable sense by keeping pace with the sector according to tourist profiles. Creative tourism, which emerged as an extension of cultural tourism, focuses on the experience of cultural elements by tourists. The study was conducted in order to reveal the creative tourism potential and the applications that can be realized within the process in the name of sustainable tourism development in Andırın, which has an ancient history, and to draw attention to the importance of creative tourism in the region. It is thought that creative tourism can be an alternative to heal the wounds of the February 6, 2023 Kahramanmaraş earthquakes, to provide employment in the region and to prevent migration. It is foreseen that the creative tourism potential in the region is high and its resources are rich. Among these creative tourism elements, Andırın has historical castles, the geographically marked product tırşik plant and andız molasses, Çiğsar cherry, organic strawberry production, medicinal and aromatic plants, waterfalls, plateaus, Aslantaş dam lake recreation areas, local food, cherry, tırşik festivals, quince day events, and İkindiyazıları magazine, which is published as the art supplement of Andırın Post

Geliş Tarihi:28.11.2023

Kabul Tarihi:28.12.2023

Yayın Tarihi:31.12.2023

Atıf: Karademir, N. (2023). Yaratıcı turizm uygulamaları ile Andırın'da (Kahramanmaraş) deprem yaralarını sarabilir miyiz?. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(3), 1006-1020. Doi: 10.33437/ksusbd.1397067

newspaper. Thanks to these cultural elements in the region, tourists will be able to have more authentic and flexible experiences in Andırın, make their holidays unforgettable, and create the intention to visit again thanks to the memorability of the activities. It is thought that the applicability of activities related to creative tourism elements in Andırın is high, but infrastructure resources, investment opportunities and incentives are not sufficient in this regard, and it is essential that public institutions and organizations act together with other stakeholders.

Keywords: Creative tourism, Andırın, Kahramanmaraş.

GİRİŞ

Günümüz dünya ekonomisinde turizm, hızlı büyüyen ve gelişen ekonomiler arasında yerini almıştır. Ülkelerin kalkınma aracı olarak kabul edilen turizm değişen coğrafi koşullar ve turist profillerine bağlı olarak farklı türlere ayrılmaktadır. Yaratıcı turizm, kültürün maddi ve manevi etkilerini göstermekle birlikte, kültür turizminin bir uzantısı olarak değerlendirilmektedir. Mevcut turizmi geliştirme modellerini değiştirebilen, aktif katılımı deneyimlemeyi ve öğretmeyi amaçlayarak turistlerin yaratıcı potansiyellerini geliştirmelerini sağlayıp, hem eğlenceyi hem de seyahati bir arada sunabilen, sürdürülebilirliği teşvik edebilen, yerelde ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı canlandırabilen bir turizm türüdür (Richards ve Wilson, 2006:1214; Richards ve Marques, 2012; Richards, 2019). Dolayısıyla yaratıcı turizm tüm kültürel unsurları tüketmek değil de, bireysel yaratıcılık yeteneklerini kullanıp hem öğrenme hem de uygulama imkânı sunup kişileri üretime yönlendiren bir faaliyettir (Akşit, 2014:791).

Genelde yaratıcı turizm kültür turizmi gibi sanat galerilerini, müzeleri gezmek, bale ve konserleri seyretmek olarak düşünülse de temelde bu turizminden farklıdır. Çünkü yaratıcı turizm katılmaya, deneyimlemeye ve öğrenmeye, yaratıcı potansiyelleri geliştirmeye dayanmaktadır. Böylece kendine özgü yerlerin karakterinin ve kültürel mirasın katılımcılar tarafından öğrenilmesi, deneyimlenmesi ve bu mekânlarda yaşayanlar, bu yaşam kültürünü yaratanlarla aralarında bağlantı kurulmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda yaratıcı yerel kültürün somut olmayan öğelerini turistlerin tüketebileceği deneyimlere dönüştürmek en önemli amaç olarak ortaya çıkmaktadır (Prentice ve Anderson, 2007: 96). Literatürde yaratıcı turizm ilk kez 25-27 Ekim 2006 'da ABD'nin New Mexico eyaletinin başkenti Santa Fe şehrinde yapılan çalıştay dan (Yaratıcı Turizm İçin Sürdürülebilir Stratejilere Doğru) sonra yer almıştır (Zoğal ve Emekli, 2017: 26).

Günümüzde yaratıcı ekonomi dışında turizm disiplini de yaratıcılık kavramı dikkat çekmiş, 2000'lerden sonra değişen turizm endüstrisi içinde farklı bir turizm yaklaşımının gelişimine sebebiyet vermiştir. Hatta Yeni Zelanda'da geleneksel el sanatları atölyeleri, Kanada'da fotoğrafçılık, Fransa'da parfüm yapımı, İspanya'da yemek kursları (Richards ve Wilson, 2006:1222) gibi hızlı bir şekilde gelişmiş deneyimlerle yaratıcılık ve aktif katılım teşvik edilmiştir. Böylece tarihi cazibe alanlarını hareketlendirmek, festivaller gibi kültür turizm öğeleri sıradan olup, sıkılmış turistler için yaratıcılık sayesinde yaratıcı ekonomiye çok daha fazla turist faaliyeti olarak kar sağlayacağı düşünülmektedir (Richards, 2020). Yaratıcı turizm hem yerel halkta hem turistik üründe dönüşüm olarak rekabeti, pazarlamayı, sürdürülebilirliği ve markalaşma gibi bileşenleri etkilemektedir (Aydoğan, 2020: 53). Bu bağlamda mevcut turizm kaynaklarını sürdürülebilir kullanma etkin katılım sayesinde yerel halkın bu süreçte gelir sağlayabilmesine sebebiyet verecektir. Yaratıcı turizm küçük ve yerel işletmeler üzerinde uyaran etkisi yapmakta, ekonomik faaliyetlerin büyümesine ve farklılaşmasına, yeni kültürel ve yaratıcı alanların gelişmesine (şarkı söyleme, dans, mutfak, el sanatları, festivaller, resim vb.) ve farklı sektörlerin canlanmasına katkıda bulunmakta olan sürdürülebilir bir yapıya sahiptir (Akşit, 2014:792). Turistler yöresel yemek yapımı, el sanatları, halı dokuma, çanak çömlek yapımı gibi somut olmayan kültürel miras faaliyetlerine katılım sağlayarak beklentilerini ve isteklerini doyuma ulaştırabilir. Benzersiz deneyimler turizmin bu yörelerde gelişmesine ve çeşitlenmesine sebep olurken, yöre ekonomisine ve imajına olumlu katkı sağlayacaktır. Bunların dışında turistlerin ziyaret ettikleri yörelere özgü etkinliklere katılmaları destinasyonla turistler arasında kültürel bir bağ oluşmasını sağlamaktadır (Richards, 2019: 37).

Chang vd. (2014:408) çalışmasında yaratıcı turizm alanlarını yeniden ziyaret niyetinin en etkili öncülünün turistlerin bireysel deneyimleri olduğunu, Solene (2011) İzlanda'daki Sólheimar eko-köyü örnekleme üzerinde yapılan çalışmada yaratıcı turizmin sürdürülebilir gelişmeyi olumlu yönde desteklediğini ifade etmiştir. Klasik ve kültürel turizmden hem teorik hem de pratikte farklılaşan yaratıcı turizm sürdürülebilirlik anlamında işlevseldir (Zoğal ve Emekli, 2017: 8). Bu bağlamda turistin kendini faaliyetin bir parçası olarak görmesinden dolayı yaratıcı turizm bir motivasyon unsurudur. Günümüzde yaratıcı ekonomi yaratıcı şehir ve yaratıcı endüstri kavramlarının ortasında yer alıp turizme evrilmiş hali denilebilecek olan yaratıcı turizm çalışmaları daha çok kırsal bölgelerde otantik olan yerel hayata yoğunlaşmış durumdadır. Bu durumda yerel halkın turist ile etkileşiminin artması bir gereklilik olmuştur. Turistin öğrenen ve yerel halkın da öğretici konumda olduğu, yörenin kültürel zenginliğini ve ekonomik kazancını arttırabilecek, hatta bu deneyimlerle ortak kültürlerin oluşmasını sağlayabilecek olması da söz konusudur. Ağaç budama, ekin biçme, süt sağma, meyve toplama ve kurutma, zeytin toplama, gül yağı çıkarma, nakış işleme, oymacılık, kilim dokuma, yayla yaşamına katılma ve avcılık aktiviteleri gibi yaratıcı faaliyetler aktif katılımı öğrenme ve öğrenmede kalıcılık sağlayarak katılımcıların yaratıcı potansiyellerini geliştirebilecektir.

Dünya üzerinde yaratıcılık kavramı ile ilgili verilen en somut örnek 2004'de oluşturulan "UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı" projesidir. UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı Tasarım, Gastronomi, El Sanatları ve Halk Sanatı, Film, Edebiyat, Medya Sanatları ve Müzik olmak üzere yedi yaratıcı alanı kapsamaktadır (URL.1). Kahramanmaraş 2021'de yaratıcı Edebiyat şehri olabilmek adına bu ağa başvurmuştur. Henüz başvuru olumlu sonuçlanmamış olmakla birlikte çalışmalar yerel yönetimler tarafından sürdürülmektedir (Karademir, 2022:32).

Son yıllarda tüm dünyada yaşanan COVID-19 herkesi etkilediği gibi turistlerin de katıldıkları turizm faaliyetlerinden beklentilerini değiştirmiştir. Turistlerin pandemiden önceki sosyal ve çevresel duyarlılıkları ve farkındalıkları birkaç kat daha artmış, bu durumda görüşlerine ve davranışlarına yansımıştır. Sonuç olarak pandemi döneminde seyahatlerde uygulanan kısıtlamalar nedeniyle turistler en yakın turizm alanlarını tercih etmeye başlamıştır. Bu süreci otantik ve yenileyici deneyimler sunan kırsal kültür ortamları ve doğal alanlar çok daha iyi kullanma imkanına sahip olmuşlardır (Romeo vd., 2021:14-15).Yaratıcı turizm Türkiye gibi çok zengin tarihsel ve kültürel değerleri olan gelenek ve göreneklerin sürdürülebilir olduğu bir ülkede geliştirilebilecek, özellikle kırsal yörelerde işsizliği önleyebilecek önemli bir turizm olarak değerlendirilebilir. Lakin yaratıcı turizmdeki engeller olarak TUSİAD (Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği) nitelikli doğal ve kültürel değerlerin iyi korunamaması, altyapı sorunları, insan kaynağı eksikliği, yetersiz teşvik uygulamaları, ziyaretçilerin konaklama sürelerinin az olması ve paydaşlar arasındaki iş birliği eksikliği olduğunu ifade etmiştir (TUSİAD, 2014).

Kahramanmaraş tekstil sanayi açısından ülke bazında adından söz ettiren bir mekân olmuş olmakla birlikte, tek başına tekstille, iplikle işin yürümeyeceği aşikârdır. Bölgedeki tüm yerleşimlerde turizmin de öncelikli hale getirilmesi geleceğe emin adımlarla yürümeyi sağlayacaktır. Çalışma alanı olarak belirlenen Andırın her ne kadar Kahramanmaraş Büyükşehir bünyesinde bulunan bir ilçe olsa da gerek nüfusu, gerek sosyo-kültürel yapısı nedeniyle hala kırsal potansiyeli yüksek bir mekân olma özelliğini korumaktadır. Çalışmada öncelikle yaratıcı turizm hakkında genel bilgilendirmeler yapılarak kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Daha sonra çalışma alanının yaratıcı turizm unsurlarına kaynak teşkil edecek olan konumu ve coğrafi yapısı açıklanmıştır. Ardından 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan Kahramanmaraş merkezli depremden etkilenme durumu üzerinden değerlendirilmelerde bulunulmuştur. Sonrasında Andırın'da yerel ve yaratıcı turizm kaynakları açıklanmıştır. Sonuç kısmında ise konuya ilişkin tartışma ve yorumlamalar yapılarak önerilerde bulunulmuştur.

MATERYAL METOT

Bulunduğu coğrafi konum, topoğrafik yapı, iklim, bitki örtüsü ve bu şartlara bağlı olarak gelişen tarihi ve kültürel zenginlikleri itibarıyla Kahramanmaraş'ın bir ilçesi olan Andırın çalışma alanını oluşturmaktadır. Çalışma yaratıcı turizmin Andırın'da uygulanabilirliği araştırmak adına yörenin var olan yaratıcı turizm potansiyeli ve yaratıcı turizm kaynaklarını belirlemek ve süreç dâhilinde yapılabilecek çalışmaları ortaya koyabilmek amacıyla yapılmıştır. Böylece yerel ölçekte kırsal bir

Kahramanmaraş'ta 16,8°C olan ortalama sıcaklık Andırında 12,4 °C'dir. En düşük sıcaklık ortalamaları kış aylarında görülürken, en yüksek sıcaklık ortalamaları da yaz aylarındadır (URL.2). Yine yörede yükseltinin az olduğu güney kesimden Aslantaş baraj gölüne doğru Akdeniz iklimi tipi ve bu iklime bağlı bitki örtüsünün hâkim olduğu görülmektedir. Yöre İran-Turan, Avrupa-Sibirya ve Akdeniz fitocoğrafik bölgelerinin kesiştiği bir alanda zengin bir fauna ve floraya sahiptir. Ormanlar çam, ardıç, meşe, menengiç, karaçalı, hartlap, tesbihden oluşurken, 200 m ile 600 m arasında kızılçam, karaçam, köknar, sedir, ardıç ve meşelerden oluşmaktadır. Özellikle yağışın fazla olduğu alanlarda kayın, gürgen, andız, göknar, erguvan, titrek kavak, yaşlı porsuk, kızılçık gibi Karadeniz iklimine uygun olan bitki türleri de bulunmaktadır (Demirci, 2010). Yörede Çiçekli Dişbudak (karadal), Doğu Kayını (bagraz), Kızılçam (karaçam), Karaçam (akçam), Toros sediri (Kamalak), Kermes Meşesi (kesme), Toros köknarı (mezdeg), Doğu gürgeni (demirçik) olarak yöresel isimlendirilmiştir. En önemli akarsular, Kesiş, Başdoğan, Andırın (Çatak) Deresi ile Savrun ve Karasu (Körsulu) Çayı'dır. Akarsuların debileri yaz mevsiminde azalsa da yıl boyunca akar. Kahramanmaraş merkez ilçelerinin içme suyu da büyük ölçüde Karasu'dan karşılanmaktadır. Engebeli bir coğrafi yapıya sahip olan Andırın'da vadiler genelde kuzey-güney doğrultusunda uzanmaktadır. Yöredeki tüm dereler bu vadilerden geçerek Ceyhan Nehri'ne akar. Andırın'ın en uzun vadisi Keşiş suyu vadisidir. Bu vadi Çökak Mahallesi yakınlarından başlayıp Aslantaş baraj gölüne kadar uzanır. Diğer bir vadi ise, Çuhadarlı Mahallesi'nin kuzeyinden başlayıp, Tokmaklı ovasından Aslantaş baraj gölüne ulaşan Andırın çayı vadisidir. Her iki vadi de etrafında yoğun yeşil bir bitki örtüsünü barındırmaktadır. Bu vadi ve çevresindeki dağlarda her türlü av imkânı da bulunmaktadır (URL.3).Yörede arazinin günümüzdeki kullanım durumunu yerleşme, nüfus ve ekonomik faaliyetlerin işlenişindeki değişimi, eğim, bakı, toprak koşulları, iklim, bitki örtüsü ve su kaynakları gibi fiziki coğrafya faktörleri belirlemiştir. (Karademir vd., 2020: 678).

Andırın'ın adının "Andurana" olduğu, "Yüce ana tanrıça yurdu" anlamına geldiği ve Andırın bölgesinden Osmanlı saray mektebi olan Enderun'a talebe alınması nedeniyle de "Enderun" isminden geldiği rivayet edilmektedir. Yörenin Çukurova'nın doğusunu İç Anadolu'ya bağlayan tarihî Akyol güzergâhında, Göksun'a bağlı bir nahiye konumunda olduğu, Dulkadiroğulları Beyliğinde iki yüz yıl kaldığı, 1515'de Osmanlı İmparatorluğu sınırlarına dâhil edildiği,1908 'de Maraş Halep'ten ayrılınca Göksun'a bağlı bir nahiye olduğu, 1925'de de Kahramanmaraş'a bağlı bir ilçe statüsü kazandığı görülmektedir (URL.3). 1927 'de 12.133 kişi olan nüfusu, 1997'da 39.713, 2007 'de 40.915, 2017'de 32.998'e, 2020 'de 32.377, 2022'de 31.224 olmuştur. Bu nüfusun %51,08 erkek, %48,92 kadındır. Yörede yeterli istihdam sağlanamaması çevre il ve ilçelere yapılan göç olayını gündeme getirmiştir. İlçenin 3 merkez mahalle 54 kırsal mahalle olmak üzere 57 mahallesi vardır. En fazla nüfus barındıranlar Geben ve Tufan Paşa, en az ise Altınboğa, Çiğşar, Yeşiltepe, Kabaklar ve Köleli mahalleleridir (TUİK, 2022).

6 Şubat 2023'de meydana gelen Kahramanmaraş Depremlerinden 11 il etkilenmiştir. Bu illerin toplam nüfusları ülke nüfusunun yüzde 16,4'üne tekabül etmektedir. Afetler sonucunda öncelikle fiziki kayıplar, ölüm ve yaralanmalar akla gelir. Deprem gibi afetlerin ekonomik büyüme üzerinde olumsuz etkileri bulunmakta, fiziki kayıplar sonrasında ekonomik aktivite daralabilmektedir. Lakin sosyal, psikolojik ve ekonomik açıdan da önemli sonuçlar ortaya çıkar (Altun, 2018:11). Toplumun düşük ve orta gelirli grupları doğal afetlerden en çok etkilenenlerdir. Yörelere doğa afetlere karşı korunaklı olamaması, can ve mal kaybının yoksul kesimde daha fazla olmasına neden olmaktadır (Colmer, 2021). Depremlerin ortaya çıkardığı hem çevresel hem de toplumsal maliyetler oldukça fazla olacaktır. Kahramanmaraş merkezli depremlerin de yüksek ekonomik maliyeti nedeniyle ek finansmana ihtiyaç duyulacağını göstermektedir. 1999'da Kocaeli, Sakarya ve Yalova, 2011'de Van'da deprem nedeniyle ekonomik sorunlar yaşanmıştır. 2023 Kahramanmaraş depremlerine ise Türkiye zayıf ekonomik büyümenin olduğu bir dönemde yakalanmıştır. Türkiye Afet Müdahale Planı'nda Uluslararası desteğe ihtiyaç duyulduğu anlamına gelen Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı tarafından en üst düzey ve dördüncü seviyede alarm verilmiştir. Dünya Sağlık Örgütü'de bu deprem nedeniyle üçüncü seviye en yüksek acil durum ilan etmiş, kurum çapındaki varlıkları seferber edilmiştir (AFAD, 2023).

Kahramanmaraş'ın batı ilçelerinden olan Andırın'da bu büyük depremden etkilenmiştir. Yine süreç dâhilinde 32000 nüfuslu ilçeye yerleşim sahaları zemininin sağlam olması düşüncesiyle Osmaniye, Kahramanmaraş merkez ilçeleri ve Adana'dan 15 bin kişi gelmiş ve bu kişiler Gençlik Spor Müdürlüğü'nün spor salonunda ve 550 kişilik yurtlarında kalmıştır. Böylece yörenin nüfusu bir anda

artmıştır. Hatta deprem günü Andırın'dan Kahramanmaraş merkeze fırıncılar ekmek, eczaneler ilaç göndermiştir. Yaşanan bu depremlerde Andırın merkezde çok büyük yıkım, can ve mal kaybı yaşanmazken, bazı mahallerde hasarlı evler bulunmaktadır. Dolayısıyla Asrın felaketi olarak nitelenen depremlerden sonra yörede hayat çabuk normale dönmüş, ilçedeki okullarda tadilat ve onarım çalışmalarının tamamlanması sonrasında öğrenciler iki ay içinde ders başı yapmış ve esnaf çalışmalarına devam etmiştir (URL.4).

Andırın'da Yaratıcı Turizm Ürünleri

Tarım: İlçedeki arazilerin yaklaşık %40'ında tahıl yetiştirilmektedir. Ayrıca yörede domates, karpuz, incir, patlıcan, biber, şekerpancarı, ayçiçeği, turp, orkide, mısır, salep (yabani tarla salebi), çiriş otu, kara incir, soya fasulyesi, turp, ıspanak, kavun ve yer fıstığı tarımı yapılmaktadır. İstiridye mantarı adı verilen Katmer mantarı yetiştirilmektedir. Ayva ise bol miktarda yetiştirilmekte ve hatta Sütçü İmam Üniversitesi (KSÜ) Andırın Meslek Yüksek Okulu tarafından Ayva Günü Etkinlikleri düzenlenmektedir. Ayrıca yükseltinin ve kar yağışlarının arttığı alanlarda hayvanların ot ihtiyacının karşılanması için yonca ve fiğ ekimleri yapılmaktadır. Yörede kiraz üretimi hemen her mahallede yapılmakla birlikte, en önemli kiraz üretim alanı Çokak ve Çiğşar bölgesidir. Orman tahribatının olduğu en önemli yerleşmelerden birisi olan Çiğşar da yaklaşık yüz hektara yakın bir orman alanına kiraz bahçeleri kurulmuştur. Çiğşar sedir, ladin ve çam ağaçlarının arasındaki bir vadiye, alkalın özellikte kireçli, killi ve killi tınlı bünyeli topraklarda yerleşmiştir. Son yıllara kadar geçimlerini hayvancılıkla sağlayan yöre halkı yıllık ürettiği sekiz bin ton kirazın % 70'ini Avrupa ülkeleri, Rusya ve Irak'a ihraç etmektedir. Yöreden İngiliz kraliyet ailesine Çiğşar kirazı gönderilmektedir. Torosların 1650 metre yüksekliğindeki doğal bir alanda yetişen ve Türkiye'nin son kiraz hasadı (15 Temmuz-10 Ağustos) yapılan mahallede yaklaşık üç bin kişi geçimini kiraz toplayarak kazanmaktadır (Fotoğraf: 3).

Hayvancılık: Zengin bitki çeşitliği nedeniyle yörede devlet tarafından arıcılık faaliyetleri desteklenmektedir. Tarım Bakanlığı ile İlçe Tarım Müdürlüğü'nün denetiminde Yeşiltepe, Kargaçayırı ve Darıovası mahallelerinde boğa ünitesi kurulmuş, kültür ırkı boğalarla yerli hayvanların ıslah çalışmaları yapılmaktadır. Küçükbaş hayvancılık ve arıcılık faaliyetlerini geliştirmek için yöre halkına kredi şeklinde olanaklar sunulmuştur.

Tıbbi ve Aromatik Bitkiler: Botanik parkını andıran yöre ağaç çeşitliliği bakımından zengindir. Defne, çam, katran, ardıç, at elması, andız, karadal ağacı gibi farklı ağaç türleri bulunmaktadır. Bu ağaçlardan defne hammadde, andız pekmezi ve karadal ise yöresel ürün olarak pazarlanmaktadır. Yörede bu ağaçlar dışında biberiye, kekik, nane, tırşik, ısırgan, salep, keven, yaban mersini gibi birçok şifalı otsu bitkiler de bulunmaktadır. Bitkilerin halk arasındaki kullanımlarını saptamak amacıyla 500 adet bitki örneği ile yapılan arazi çalışmasında 95 i halk ilacı, 52 si gıda, 8 i baharat, 6 sı boya, 3 ü yakacak ve çay olarak kullanılan ve 10'u endemik olan 147 takson belirlenmiştir (Demirci, 2010).

Tırşik Bitkisi: 650-1250 m yükseklikte karasal ve Akdeniz ikliminin kesişim noktasında maki bitki örtüsünde, humuslu toprakta Kasım ve Mart ayları arasında yetiştirilen 10-15 cm uzunluğunda, taze ve kuzukulağı olarak da bilinen, yabani pancar olarak adlandırılan zehirli bir bitkidir. Andırın için kültürel bir imge olan tırşik bitkisi Çukurovalıya göre Andırından Çukurova ya yayılmış ve Andırın doktoru olarak bilinmektedir (Uğureli, 2020:192). Yörede yapım tekniği ve mayalanması ile biyolojik değişime uğrayarak çorbası yapılan bitki 2013'de mahreç Coğrafi İşareti Ürün olmuştur (Fotoğraf: 3).

Andız Ağacı: Servigiller familyasından olup, 10-15 m boyunda pul yapraklı, kışın yapraklarını dökmeyen, piramidal tepe çatısına ve küremsi 2-2,5 cm çapında kozalaklara sahip bir bitkidir. Sarp eğimli, hafif asidik ve alkalın toprak alanlarında, 600-1800 m yüksekliklerde yetişebilen, ekstrem yetişme ortamlarına adapte olabilen bir bitkidir. Kozalakları Ekim ayında olgunlaşır. Meyveleri ortalama fındık büyüklüğündedir. İçerdiği esansiyel yağ asitleri nedeniyle antioksidan özelliğe sahiptir. Kozalakları tespah, kozmetik ilaç, iç mekân mobilya ve gıda sanayisinde kullanılır. Odunundan katran çıkarılmaktadır. Meyveleri ezilerek kazanlarda kaynatılır. Suyu süzülerek ayrılır ve geleneksel Andız pekmezi elde edilir. Tohumları doğrudan besin olarak da tüketilebilmektedir. Yörede bronşit, astım, basur, idrar yolu enfeksiyonları, öksürük, balgam sökücü ve ağrı kesici olarak da kullanılır (Baytop, 1999). Önemli bir geçim kaynağı olması ile ilçede her mahallede üretimi yapılmaktadır. Orman ve Köy İşleri Dairesi Başkanlığı (ORKÖY) odun dışı ürünleri olarak 1368 hektarlık alanda 147 ton andız meyvesi

toplanmasını sağlamaktadır. Bir andız ağacından 20 ile 60 kilo arasında meyve toplanabilmektedir. 4-5 kilo andız meyvesinden yaklaşık 1 kilo pekmez elde edilebilir. (Paksoy, 2022:58) Andırın Andız Pekmezi 2022'de mahreç ürün olarak Coğrafi İşaret almıştır. Yörede Coğrafi İşaret alan yöresel ürünler kırsal alanda çoğunlukla kadınlar tarafından üretilmektedir. Bu ürünlerin Avrupa birliği tarafından da tescillenmesi sağlanmalıdır (Fotoğraf: 3).

Defne: Yörede Orman işletme müdürlüğü ve Tema vakfı tarafından Alameşe mahallesinde gelir getirici bir tür olan defne ağaçlandırması yapılmıştır. Sarımsak Dağında yetişen defnelerin yaprakları kesilip satışı yapılmaktadır. Yörede ekonomik değeri nedeniyle defne olarak da adlandırılmaktadır. Sarp kayalıklardan oluşan ormanlık alanda bulunan ve har adı verilen defne ağacının temmuz ayında başlayan hasatı çok zahmetlidir. Yeni yollar yapılarak toplanan defneleri daha kolay taşınmaları sağlanabilir. Yılda 400- 500 ton üretimi gerçekleştirilen defneler piyasaya da satılmaktadır. Önümüzdeki dönemde hedef üretimi iki katına çıkarmaktır. Andırın'ın birçok bölgesinde bulunan defne için ORKÖY kapsamında kredi verilip defne kurutma fabrikası kurulması hedeflenmektedir. Ürünün yaprakları toplanmakta ve sabun yapımında kullanılmaktadır. Kozmetik ve gıda gibi birçok alanda kullanılabilen bitkiden yöre halkı büyük kazanç sağlamaktadır. Defne yurt dışı satışı sağlandığı takdirde, hem iç hem de dış pazarda yörenin önemli ürünleri arasında yer almaya adaydır (URL.4).

Mantar: Yörede kültür mantarları üretildiği gibi doğal mantar türleri de bulunmaktadır. Dünyada ünlü kralların yiyeceği olarak adlandırılan, ekonomik getirisi çok olan, diğer mantarlardan farklı tat ve aromaya sahip trüf mantarı en önemlilerindedir. İlçede ilk defa 2017'de Efirağzılı Mahallesi'nin Çatak mevkiinde 4.5 hektarlık alanda köklerine trüf mantarı aşılansmış 1200 meşe fidanı dikilmiştir. Bu mantar türü yaz trüfü olan Tuber Eastivum'dur. Bir hektarlık alanda yaklaşık elli kilo trüf mantarı elde edilebilir. Aroması nedeniyle lokantalarda ve lüks otellerde tercih edilen bir mantar türüdür (URL.5).

Yaylacılık Faaliyetleri: Yörede yükseltinin Doğal bitki örtüsünün ve iklim değerlerinin uygun olması bu alanı özellikle Çukurova'da yaşayanlar için çekici hale getirmektedir. Andırın'ı İsviçre Alplerini andıran dağlık bakir alanları çokça bulabileceğiniz kırsal mekân olarak ifade edebiliriz. Bu nedenle yörede özellikle sayfiye amaçlı yaylacılık faaliyetleri gelişmiştir. Nisan-Eylül ayları arasında Adana, Osmaniye, Mersin, Kahramanmaraş merkez ilçeleri, Kadiri ve yurtdışından yaylacılık amacıyla geçici olarak yöreye gelenler, sezon sonunda tekrar daimî olarak ikamet ettikleri alanlara dönmektedir. İlçenin özellikle kuzey ve kuzey doğusu yükseltisi ve almış olduğu ortalama yağış nedeniyle Karadeniz bölgesini aratmamaktadır. Yaylacılık faaliyeti sayesinde yaz mevsiminde Andırın nüfusu, kış mevsimine oranla ciddi bir şekilde artış göstermektedir. İlçe nüfusunun yaylacıların gelmesiyle üç katına çıktığı yerel yönetimler tarafından ifade edilmektedir. Yaylacılık faaliyetleri Andırın'da yerel halkın hayatının bir parçası olmuştur. Adeta bir kültür haline gelmiştir. İlçenin en önemli yaylaları; Andırın-Geben karayolu üzerinde Halbur, Yeşiltepe'de Kümbetir, Geben ve Göksun arası Meryemçil, Geben'de Mazgaç ve Kırksu, Akgümüş'de Akifiye, Arıklar'da Kuyucak, Kara Yusuf'un yaylası, Çınar geçidi, Kesik, Kurcaova, Azgıt Çiğşar ve Çokak'dır. Bunların dışında Elma ve Tırlı, Akça, Sarımsak, Başdoğan, Karüceve, Topuçlu Dağı, Altın boğa ve Beş bucak yaylaları da bulunmaktadır (Fotoğraf:1). Bu yaylalar yaz mevsiminde mevsimlik sitelere gelenler, kendi yayla evlerine göç edenler, evleri kiralayanlar ile dolup taşarken, kışın yalnızca yerel halk tarafından kullanılmaktadır.

Edebiyat: Yörede Yavuz Sultan Selim Çaldıran seferinden dönerken Akkale mevkiinde kendisini karşılayan yöre sakinlerinin gençlerini Mekteb-i Enderun'a talebe olarak almıştır. Bu öğrencilere yöreye izne geldiklerinde Enderunlu ve yöreye de Enderun denilmiştir. Bu durumun yörede edebiyatın gelişmesinde etkisi olmuş olabileceği düşünülmektedir.(URL.4). Yöre halk hikâyesi bakımından zengindir. Andırın'ı uğrak yeri yapmış olan Karacaoğlan, Köroğlu, Dadaloğlu gibi halk şairlerinin hikâyeleri yanında Gündeşlioğlu, Izgınlioğlu, Bağ Börek, Sürmeli Bey gibi hikâyelerde anlatılmaktadır. 19. yüzyılda yaşamış olan Ahmet Mızrakçı, Kul Halil, Âşık Hüseyin, Ahmet Topal, Ali Bakırcıoğlu, Ali İnandı, Ali Demir, Ali Öksüz, Âşık Paksoy yörenin önemli şairleridir. Halk şiirinin mâni, türkü, ağıt gibi anonim çeşitleri ve Meryem Çil Efsanesi de yörede ağızdan ağıza dolaşmaktadır. Diriliş, Büyük Doğu ve Maveria gibi Edebiyat dergileri yöredeki edebiyat damarının sürekliliğini sağlayan en önemli etkenlerden biri olmuştur. Yörede 80'li yılların edebiyat boşluğunu doldurmuş bir dergi olarak İkındiyazıları, kültür mirası içinde 131 sayı yayımlanan sanat-edebiyat dergisi olan Andırın Postası

Gazetesi sanat eki olarak çıkarılmıştır. O dönemlerde küçük kırsal bir taşra kasabasında edebiyat mahfli olarak yayımlanıp, tüm okurlarla ücretsiz olarak buluşan ve yayın hayatını uzun süre sürdürebilen bu dergi büyük önem taşımaktadır (Karademir, 2021:1232). Maraşlı ya da Maraş'ın kültürel atmosferinden etkilenen şairler tarafından çıkarılan İkindiyazıları duyarlılıkla Türk edebiyatına katkıda bulunmuştur. Nurullah Genç, Arif Ay, Erol Göka, Hüseyin Hatemi, Kemal Sayar, Nabi Avcı gibi şair ve yazarların eserlerinin yayımlandığı genç şair ve yazarlar için bir çıkış kapısı olan derginin Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi tarafından tıpkıbasımı yapılmıştır. İkinci Yazıları genç isimlere fırsat veren ve taşradan merkeze ulaşmak isteyen bir dergi olmuştur. Lakin kısıtlı taşra coğrafyası, baskı makinelerinin yetersizliğiyle ve teknik imkânlar dergiyi zorlamıştır (Ersoy, 2023:82). Yine yörede Millet kütüphanesi yapılıp uluslararası edebiyat ve şiir günleri etkinlikleri düzenlenmekte, okur-yazar buluşmaları gerçekleştirilmektedir (URL.6) (Fotoğraf:1).

Yöresel yemekler: Hem birçok uygarlığa ev sahipliği yapması hem de farklı iklim şartlarından dolayı birçok ürünün yetiştirilebilir olması nedeniyle yöre tırşik, döğme, tarhana, sütlü, toğga, katıklı, yayla, paça, mercimekli çorbası; Eli böğründe, bulgur pilavı, ogmaç, patates sulusu, yumurta mıklası, çılıbır, yarma lapası, Andırın tava, un, nişe, sütlü bulamaç gibi birçok yöresel lezzetlere sahiptir. Düğünlerde davul zurna eşliğinde yapılan çaba töreni, kına, gelin getirme, baş bağlama etkinlikleri, bayram adetleri, mahalli oyunlar yörenin önemli kültürel mirasları arasında yer almaktadır (Fotoğraf 2-3).

Yörede diğer alternatif turizm türlerine kaynak oluşturabilecek ve yaratıcı turizm faaliyetlerine eklenilebilecek olan doğal ve kültürel öğeler ise;

Galgamış Şelalesi: Onikişubat Sulu yayla Mahallesi ile Andırın Alanlı Mahallesi sınırlarında yer almaktadır. Galgamaç ismi yöre insanının ifade ettiğine göre yükselen, coşan, kabaran anlamına gelmektedir. Şelale Andırın merkeze 60 km uzaklıkta bulunan 7 km uzunluğundaki Toprakhisar Kanyonu'nun orta noktasındadır. İki kademededen oluşmaktadır. Birinci kademe 5 metrelik düşüşle kayalar arasında bir kazan oluşturmaktadır. İkinci düşüşte 15 metreden düşen, toplamda yaklaşık 20 metre yüksekliğindeki şelalesi ve önünde havuzu vardır. Şelalenin suyu her mevsim akmakta olup, bahar aylarında debisi yükselmektedir. Şelaleye ilk rota Alanlı Mahallesi Dereyeri mezrasından patika yol ile direkt şelaleye ulaşan rotadır. İkincisi ise macera ve aksiyon dolu uzun bir parkur olan Suluyayla Mahallesi güneybatı istikametindeki kanyonun girişinden başlayıp yaklaşık 3-4 km'lik yol boyu devam eder. Kanyon içinde su geçişleri bulunmaktadır. Alanda doğa yürüyüşleri yapılmaktadır (URL.6).

Göçyolu Şelalesi: Alanlı Mahallesi sınırlarında Uludere vadisi içerisinde yer almaktadır. 15 metreden düşen şelalenin dev kazanı oluşmuştur. Yörede ulaşımı en kolay olan şelaledir. Daha önceleri kervan yolu üzerinde iken üzerinde köprü olmadığı için derenin bu bölgesinden geçilmektedir. Göç geçiği diye bilinen bu şelale daha sonra Göç yolu şelalesi ismini almıştır (URL.6).

Güncik (Kildenlik) Şelalesi: Efiragızlı Mahallesi Çatak Deresi üzerinde yer alan şelaleye Andırın Kadirli yolu üzerinden Haştırın Kalesi'nden ve Andırın deresini geçtikten sonra kuzeye doğru giden toprak yoldan ulaşılmaktadır. Yörede yer yer 2-3 m ye ulaşan çağlayanlar ve göletlerde suyun mevsim sıcaklıklarına uygun olması nedeniyle yüzülebilmektedir. Çukurhisar vadisi ve koruma altına alınmış olan orkideler de fotoğraf sanatçıların ve doğaseverlerin dikkatini çekmektedir. Yine yörede Çınar Geçidi, Kışla Bahçesi gibi mesire alanları, kamp yerleri, Emirler mahallesi Kanlıböğüt, Geben Mahallesi'ndeki ormanlık alanda heyelan sonrası oluşan Turkuaz Göl önemli rekreasyon alanlarıdır (URL.6) (Fotoğraf:1-2).

Başkonuş Yaylası: Onikişubat ile Andırın ilçeleri sınırlarında yer alan yayla ortalama 1325 rakımda sedir köknar, ardıç ve meşe ağaçlarından oluşan ormanı, patika yürüyüş alanları, 1987'de doğaya bırakılan geyikleri, kamp ve çadır alanları, ATV turları, bungalov merkezlerinde at biniciliği ve konaklama olanakları ile önemli rekreatif mekânlar arasında yer almaktadır. Alan dört mevsim turist çekebilecek potansiyele sahiptir. Her yıl on bin çadır kurulabilmektedir. Endemik bitki türleri nedeniyle yayla solunum yolları rahatsızlığı olan kişiler için doğal bir satoryum olmuştur. Treking, kaya tırmanışı amatör balıkçılık, kampçılık, okçuluk, avcılık, atıcılık, dağ bisikleti, doğa ve kuş fotoğrafçılığı gibi sporlar için de yöre oldukça uygundur.

Körçoban Tabiatı Koruma Alanı: Kargaçayır Mahallesi sınırları içerisinde 580 hektarlık bir alanda yer almaktadır. Kuzeye doğru eğim değerlerinin arttığı alanda Lübnan sediri, Toros göknarı ve Toros karaçamı gibi anıt ağaç niteliği gösteren yaşlı ve boylu ağaç türleri saf ve karışık halde bulunmaktadır. Yine orman ekosistemi içerisinde, kızıl geyik, çakal, tavşan, tilki, gelincik, kurt, yaban domuzu, sincap, üveyik, ağaçkakan, kertenkele ve yılan vardır (URL.3).



Fotograf 1. Andırın merkez, Minareli köprü, şiir ve edebiyat günleri etkinlikleri, Çığşar yaylası, Turkuaz göl

Kaleler: Andırın'da en önemli kültürel miras unsurlarını kuzeyden güneye bir hat üzerinde dizilmiş olan kaleler oluşturmaktadır. Hatta yerel halk şehre kaleler şehri adını vermiştir. Bu kaleler; Harboğazı, Haşdırın, Akkale, Azgıt, Halbur, Çuhadarlı, Kabakoz, Meryemçil, Hisar, Kaleboynu, Büveme, Kayranlı, Beyoğlu, Alameşe, Azgıt, Anacık, Boynu öğünlü, Çöğdür, Bülen, Copçalar, Çebiş, Bössek, Haştırın, Kale kısığı, Torlar/Tatarlı/Tahirli ve Keleşli Kalesidir. Yöre Kilikya bölgesiyle bağlantılı olması nedeniyle stratejik bir konuma sahiptir. Dolayısıyla tarih boyunca büyük askerî hareketlere sahne olmuştur. Bu kaleler IV. yüzyılda Roma döneminde ve 395 yılından XI. yüzyılın sonlarına kadar da Bizanslılar tarafından kullanılmıştır. Bir kısmı daha sonra yer yer Selçuklular ve Osmanlılar tarafından onarılmış tarihi mekânlardır. Kahramanmaraş'taki otuz iki kalenin yirmi yedisi Andırın ilçe sınırlarında bulunmaktadır. Bu kalelerin zamanında kuzeyden güneye doğru karakol garnizon görevi yaptığı ifade edilmektedir. Hatta bu kalelerin birçoğu Karacaoğlan türkülerine konu olmuştur. Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesince hazırlanan Andırın'da bulunan kalelerin tespiti, kayıt altına alınması ve restorasyon projesi Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından kabul edilmiştir. Beşbucak Mahallesi'nde Kerimli mevkiindeki Burunönü Kalesi, 198 hektarlık alanı ile Kahramanmaraş ilindeki en büyük kaledir. Burada ayrıca bir de hamam kalıntısı vardır. Aygıt ve Meryem Çil ve Haştırın kalelerinin bakanlık tarafından proje ihaleleri yapılmıştır. Diğer kaleler de programa alınmıştır (URL.6). İlçede Aşağı Andırın Düzü ismi verilen Yeşilova'dan (tokmaklı-sarıbiyık), Çukurova'nın doğusundaki yukarı ovaya kadar olan bölgede Köleli, Sumaklı, Erenler, Kızık, Anacık, Beşbucak, Yeşilova, Kesim, Kabağaç, Alameşe ve Keşiş suyuna kadar antik yapılar ve eserler bulunmaktadır. Andırın'da Asur ticaret kolonileri dönemine ait Megalitlere, Başdoğan Mahallesi'ndeki Haçağaç mevkiindeki Olucak arkeolojik yerleşiminin olduğu yerde duvar kalıntıları, sütun parçaları, seramik ve yapı taşlarına rastlanmıştır (Kaplan, 2022:231). Andırın-Göksun sınırında Fındıklı Kavak denilen mevkiide Kızıl Manastırı denen kilise harabesi, Beş Bucak'ta Roma Hamamı, Sarımsak dağı eteklerinde Fenkte kilise kalıntısı vardır. Andırın Kahramanmaraş ve Kadirli karayolu kavşağında gözetleme kulesi, Hititler döneminden kalma Andırın Seddi (Tapır beli sur duvarı), hamamlar ve tarihi camilere ait kalıntılar, Yeşilova Yeni mahalle'de Roma döneminde inşa edilen Har boğazı Köprüsü bulunmaktadır (URL.6).



Fotograf 2. Andırın merkez, kanlı bütet, fırın, yufka ekmek yapımı, yöresel eğlenceler

Kanyonlar: Kargaçayır Mahallesi ile Karasu arasında yaklaşık 5 kilometre uzunluğundaki Değirmen üstü kanyonunun girişi 1300 m, rakımı 700 m'dir. Göknar, kızılçam ve sedir ağaçlarının arasından geçen kanyon boyunca macera severlerin dinlenme alanları olan mağaralar bulunmaktadır (URL.3).

Aslantaş Barajı: Ceyhan nehri üzerinde, baraj gövdesi Osmaniye ili sınırları içerisinde olan, taşkından koruma, enerji üretimi ve sulama amaçlı kurulan bir barajdır. Baraj inşası 1984'de tamamlanmıştır. Baraj 149.849 hektar gibi çok geniş bir alana sulama hizmeti vermektedir. Ayrıca 138 MWgüç kapasitesindeki HES yılda 569GWh elektrik enerjisi üretimi sağlamaktadır (URL.4). Düziçi'ne bağlı Çerçioğlu ve Andırın'a bağlı Üzücek köylerinin tamamı, Kadırlı'nın Karatepe, Andırın'ın Kıyıkçı, Gökahmetli, Köleli, Erenler ile ve Düziçi'nin Pirsultanlı köylerinin yerleşim yerleri ve tarlalarının bir kısmı Aslantaş Baraj Gölü altında kalmıştır. Baraj gölünde balıkçılık faaliyetleri yapılırken, ilçenin çukur ovası denen Yeşilova bölgesinde erkenci okitsu türü mandalina, lokal alanlarda fındık ve zeytin (Hacıveliüşağı) üretimi de yapılmaktadır.

Balıkçılık: Yörede balık ihtiyacı Aslantaş baraj gölü, Değirmenbaşı HES regülatöründeki göletler, Sır barajı, Karasu ve Körsulu nehirlerinden sağlanmaktadır. Karasu'nun kırmızı benekli alabalığı Haştırın, Akifiye ve Kızıloluk'a kurulan alabalık tesisleri yöre halkının balık ihtiyacını karşılamakla birlikte buradan çevre ilçelere de balık satışı yapılmaktadır.



Fotograf 3. Andız ağacı ve pekmezi, tırşik bitkisi ve çorbası ve çiğsar kirazı

Minareli Köprü: İlçe merkezinde C tipi mesire alanı içinde toplam 220 bin metrekarelik bir alanda yer almakta olup, yüksekliği 100, uzunluğu ise 360 metredir. Yüksek bir vadi üzerinde kurulmuş olan köprü 15 bin kişiyi taşıyabilecek bir kapasitededir. Çevre il ve ilçelerden görüntüsü nedeniyle ziyaretçi çekmektedir (Fotoğraf:1).

Festivaller: Andırın'ın Çiğsar yaylasında Kiraz festivali Nisan ayında da merkez ilçede Tırşik festivali düzenlenmektedir. Ayrıca Ailemizin çınarları festivali, Karacaoğlan Âşıklar ve ozanlar festivali ve güreş festivalleri de yapılmaktadır.

Tablo 1. Andırın'a ait yerel ve yaratıcı turizm kaynakları

Yaratıcı turizm Ürünleri	Dönemler
Geleneksel mutfak kültürü deneyimleri	Tüm yıl
Kampçılık, fotoğrafçılık etkinlikleri	Mayıs-Kasım
Kitap, dergi, gazete vb. yayıncılık etkinlikleri	Tüm yıl
Kaleler, traking, rota deneyimleri	Nisan-Ekim
Yabani bitkileri doğadan toplama ve pişirme etkinlikleri	Mart-Kasım
Koyun ve keçi sağımı ve keçi peyniri üretimi deneyimleri	Sürekli
Yaylacılık faaliyetleri	Mayıs- Ekim
Andız pekmezi, pestil, reçel, marmelat, salça, tarhana yapımı etkinlikleri	Haziran-Ekim
Avcılık ve balıkçılık etkinlikleri	Mayıs-Kasım
Çiğsar kiraz toplama deneyimleri	15 Temmuz-10 Ağustos
Festival etkinlikleri	Tüm Yıl
Edebiyat etkinlikleri	Sürekli
İmece usulü ekmek yapımı deneyimleri	Ağustos-Kasım
Yöresel düğün, nişan, asker uğurlama etkinlikleri	Tüm Yıl

Yörede fiziki coğrafya şartları açısından Nisan-Ekim arası dönem birçok yaratıcı kaynakların kullanımına imkân tanımaktadır. Dağlık bir alanda kurulmuş olan yörede tarım arazileri dışındaki

alanlar özellikle küçükbaş hayvancılık faaliyetleri için kullanılmaktadır. Geleneksel mutfak kültürü içinde, yemek yapımı ve yöresel mutfak; doğal miras olarak doğal parklar; görsel sanatlar olarak edebiyat; kültürel yayıncılık olarak kitap ve dergiler yörede yaratıcı turizm unsurları olarak kullanılabilir. Gastronomi içerisinde değerlendirilen yöreye özgü bitkilerden ve tarım ürünlerinden oluşturulmuş ve toplama etkinliklerinin gerçekleştirilmesini kapsayan yaratıcı turizm etkinlikleri için en doğru aylar yerel halktan alınan bilgilere göre düzenlenmiştir. Diğer yaratıcı turizm etkinlikleri için yerel yönetimler ile iletişime geçilmiştir (Tablo 1). Ayrıca yörede Yaratıcı Turizm Workshopları farklı zaman aralıklarında oluşturularak turizm faaliyeti tüm yıla yayılabilir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Tarihi ve doğal zenginlikleri ile İpek ve Baharat yolu kervan güzergâhında bulunan, Çukurova'yı iç Anadolu'ya bağlayan Andırın yörede özellikle yaz döneminde Akdeniz'in küçük Karadeniz'i olarak bilinmektedir. İlçe bakir dağlık alanları ile doğa dostu bir yerleşimdir. Günümüzde yaratıcı turizmin uygulama alanı olabileceği düşünülmektedir. Alternatif turizm türlerinden biri olan yaratıcı turizmin temelini ilgi, katılım, merak, heyecan, deneyim ve öğrenme oluşturmaktadır. Yaratıcılık turizm sektöründe destinasyonların gelişmesini, yörede bulunan ürünlerin tanınmasını, yöreye yenilikler kazandırılmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerinin insanlar üzerinde bırakmış olduğu travmatik etkilerin azaltılması, kaybolan motivasyonun tekrar canlanmasının sağlanması adına yararlanılabilecek bir araç olabilir.

Kahramanmaraş Büyükşehir statüsünde olmasına rağmen Andırın ilçesi hem nüfusu hem de yöredeki ekonomik faaliyetler ve sosyal yaşam nedeniyle bir kırsal mekân olma özelliğini yitirmemiştir. Hatta Karademir (2021:1238) İlçenin kendine özgü yerel kimliği, doğal ve tarihi varlıkları, zengin bitki örtüsü, iklimi ile alternatif ve doğaya uyumlu projelerin gerçekleştirilebileceği ve Sakin Şehir modelinin uygulanabileceği bir mekân olarak değerlendirilmiştir." Dırın Andırın, iki dükkân bir fırın" ifadesi eskiden beri yörenin küçük, sakin ve huzurlu bir mekân olduğunu ifade etmek için kullanılmıştır. Bu özelliğin yörede yaratıcı turizmin uygulanabilirliği açısından pozitif bir unsur olacağı düşünülmektedir.

Yöreyi ziyaret edenlerin kendi isteğiyle yerel halk ile birlikte yöredeki ürünlerin hasat aktivitelerine katılması; ağaçların budanmasından, istiridye mantarı, tarla salebi, çilek, orkide, çiriş otu, kara incir, zeytin ve Çiğşar kirazını dalında toplama aktivitelerine kadar bizzat deneyimlemeleri sağlanabilir. Böylece yörede tarladan sofraya konsepti uygulamaları yapılabilir. Ayrıca yerel halk tarım ürünlerini turizm ürünü olarak kullanacak ve bu aktiviteler sayesinde ekonomik gelir sağlayacaktır. Yaratıcı tarım ürünlerine ait aktivitelerin turistler tarafından bizzat deneyimlenmesi yerel halk ile aralarında kültürel bir kaynaşmanın da sağlanmasına neden olabilecektir. Dolayısıyla yöre halkının yerel kültürünün, gelenek ve göreneklerinin daha çok önemsenmesi ve korunmasına sebebiyet verecektir. Memnun bireysel deneyimler sonucunda yöreden ayrılan turistler bu duygu ve düşüncelerini paylaşınca yöreye yeni ziyaretçilerin gelmesi sağlanmış olacaktır. Böylece yörede genç nüfusunu yaratıcı turizm sayesinde istihdam edilmesi sağlanabilecektir. Lakin bu nüfusun düzeyli yabancı dil bilgisıyla donatılması elzemdir.

Bir yörenin kültür unsurlarını içerisinde barındırıp tanıtımını sağlayan en önemli unsurlardan birisi de gastronomidir. Aynı bir kültürel unsur olarak yörede yetişen doğal bitkilerden gerek türleri, gerekse pişirme teknikleri ile yöresel yemekler yapılmaktadır. Coğrafi işaretli ürün olan Tirşik bitkisinden yapılan tirşik çorbası, Andız ağacından yapılan Andız pekmezi, çok değerli ve yüksek bir aromaya sahip trüf mantarı yemeği hazırlama ve yufka ekmek yapımı faaliyetlerine turistlerin katılımı sağlanabilir. Bu yöresel ürünlerin üretimi ilçede daha çok kadınlar tarafından yapılmaktadır. Dolayısıyla yörede kadın kooperatifleri kurularak kadınların da istihdamı sağlanabilir. Hatta bu tür ürünlerin Avrupa birliği tarafından da tescillenmesi sağlanmalıdır. Çünkü coğrafi işaretli ürünler kültürel anlamda mekânların yaratıcı aktörleridir (Fotoğraf:3). Yine yörede lezzeti ve yapımı diğer türlerden farklı ve coğrafi işaretli ürün olan tarhana yapım aşamalarına turistlerin yaparak yaşayarak katılımı sağlanabilir. Komşu kadınların sabah erkenden bir araya gelip kendine özgü yöntemlerle çiğ adı verilen özel bir sergi üzerine tarhanayı sermeleri, tarhananın tam olarak kurumadan önceki hali olan firik adı verilen kısmını ceviz ve badem eşliğinde tüketmeleri, firği çiğden sökmeleri, daha sonra kurumaya bırakmaları aktivitelerini turistlerin deneyimlemeleri sağlanabilir.

Kılıç ve Aslan (2022: 512) tarafından Avanos'a gelen ziyaretçilerin çömlek yapımı aktivitesine katılımları ile elde ettikleri yaratıcı deneyimlerin yörenin hatırlanabilirliği ve destinasyon sadakati üzerindeki etkisini olumlu yönde etkilediği tespit edilirken, Hung vd., (2016: 768) aktivitelerin hatırlanabilirliğinin deneyim ile yeniden ziyaret isteği arasında olumlu yönde bir ilişkinin bulunduğunu ifade etmiştir. Andırın' da yaratıcı deneyimlerin turistler tarafından hatırlanabilir olacağı düşünülmektedir. Hatta katılımcıların süreç dâhilinde yöreyi tekrar ziyaret etme sadakatinde oluşabileceği düşünülmektedir.

Tarımsal ürünlere bağlı oluşturulan Tirşik festivali, Çığşar yaylasında Kiraz festivali ve kurulan pazarlar, ayva günü etkinlikleri yörenin ekonomik anlamda canlanmasına sebebiyet verecektir. Yerel halk yerel kültürünü sergileme ve pazarlama imkânına sahip olabilecektir. Festivaller ve şenliklerin yerelden uzaklaşıp uluslararası boyuta ulaştırılması gerekmektedir.

Rumba dans kursu, halk oyunları, şarap tadımı, yemek yapımı, fotoğrafçılık, Gaudi stili mozaik çalışmaları şeklinde yaratıcı aktiviteler Barselona Creative Tourism Network'da yapılmaktadır (URL.7). Andırın'da da halk oyunları, yöresel yemek yapma aktiviteleri, doğa fotoğrafçılığı gibi benzer uygulamalar yapılabilir.

Andırın'daki yaratıcı turizm faaliyetleri yalnızca yaz mevsimi ile sınırlanmamalıdır. Tüm yıl boyunca bu tür etkinliklerin planlaması önem taşımaktadır. Dolayısıyla yıl boyu bu etkinliklere katılım sağlayacak olan turistler için yörede konaklama olanakları arttırılmalıdır.

Turizmdeki değişimler alternatif turizm türlerini ve tur çeşitlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kendine has özellikleri olan yaratıcı turlar da uzman turist rehberlerinin olması turizm sektörüne önemli katkılar sağlayacaktır (Çokal, 2021: 392). Andırın'ın da yaratıcı turizme yönelik ve tüm yıla yayılmış olan bu turlara dâhil edilmesi, çevre yerleşmelere gerçekleştirilen turların Andırın'a da yönlendirilmesi sayesinde tanınırlığın arttırılması adına önem taşımaktadır.

Yörede tematik ve ürüne dayalı olarak rotalar oluşturulabilir. Bu rotalar, Andırın, Keşiş, Karasu gibi akarsuları, Galgamış, Göçyolu, Güneçik şelaleleri, Başkonuş ve Körçoban Tabiatı Koruma Alanı, Aslantaş baraj gölü, mağaraları, yaylaları olarak gerçekleştirilebileceği gibi, geçmiş medeniyetlere ait izleri yansıtan kuzeyden güneye bir hat üzerinde uzanan tarihi kaleler (Haştırın, Azgıt, Meryemçil, Kaleboynu vb.) ve kültürel miras öğeleri de bu rotalara dâhil edilebilir. Örneğin; Geben den 2200 rakımlı Kayranlı dağına doğru üç yol güzergâhı konulabilir. Bu güzergâhtaki Emirler mahallesinden yöresel kaşık ustalarının yaptığı tahta kaşıklar alınabilir (Kılıçsallayan, 2021). Karayusufun yaylası, Çınar Geçidi, Kesik, Kurcaova, Azgıt, Halbur, Kırksu yaylaları ve kamp alanları özellikle yaz sezonunda bu rotalara eklenilebilir. Böylece yayla hayatı da deneyimlenebilir ve turistlere buralarda katkısız süt, yoğur, peynir ve tereyağı gibi ürünleri yapma deneyimi sağlanabilir. Yine Değirmenbaşı gibi göletlerde olta balıkçılığı yapılabilir. Yöredeki kahvehanelerde molalar verilip, yerel halk ile sohbetler edilebilir. Arıklar Köyü Haştırın Obası'nda güveçte kaşarlı alabalık yenilebilir. Yerelde Kahramanmaraş Dağcılık ve Doğa Araştırma Kulübü (KADAK), Andırın Çevre ve Kültür Varlıklarını Koruma Derneği (AÇEK) gibi gruplar tüm il bazında rotalar oluşturarak etkinlikler yapıyor olmasına rağmen bu etkinliklerin yerelden çıkarılması çevre il ve ilçelerden de katılımların sağlanması değer taşımaktadır. Yörede yerel yönetimler tarafından, özellikle kadınlar ve gençler için yaratıcı turizm ile ilgili kursların verilmesi ve teşvik edilmesi onların ekonomik anlamda girdi sağlamalarına sebebiyet verecektir. Dolayısıyla istidam sorununa ve yerel ekonomik kalkınmaya katkı sağlanmış olacaktır.

Yöre halk hikâyesi bakımından da zengindir. Halk şiirinin türkü, mâni, ağıt gibi çeşitleri ve Meryem Çil Efsanesi de yörede ağızdan ağıza dolaşmaktadır. İlçede Uluslararası Edebiyat ve şiir günleri düzenlenmekte, okur-yazar buluşması gerçekleştirilmektedir. 1980'lerde bir taşra kasabası olan yörede bir dergi olarak çıkarılan İkindiyazıları, günümüze kadar adından söz ettirmiştir. Dolayısıyla edebi aktivitelere turistlerin de katılımı sağlanmalı yörenin edebi hazzı yaşatılmalıdır.

Yaratıcılık kavramı turizmde de yenilikçiliği desteklemektedir. Ancak yörede otantik yaratıcı ürün olabilecek öğelerin tanıtılması için reklam çalışmalarının yapılması önem taşımaktadır. Andırın için bir yaratıcı turizm uygulama modeli oluşturulabilir. Yerel ölçekte küçük yerleşmelerin de yaratıcı turizm aktiviteleri sayesinde kalkınmasının sağlanabileceği düşünülmektedir. Andırın'ın yaratıcı turizm

potansiyelinin ve yaratıcı turizm deneyimlemelerinin yörede uygulanabilirliğinin yüksek olduğu, lakin bu konuda altyapı kaynaklarının, yatırım imkânlarının, teşviklerin yeterli olmadığı, yerel yönetimler ve turizm paydaşları arasında yeterli koordinasyonun sağlanması gerekliliği söz konusudur. İlçede yerel halkın da yaratıcı turizm uygulamaları konusunda bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi sayesinde turistlere daha otantik ve esnek deneyimler sağlanacağı, ekonomik girdilerin ve istihdamın artacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

AFAD, (2023). 06 Şubat 2023 Pazarcık-Elbistan (Kahramanmaraş) Mw: 7.7 - Mw: 7.6 depremleri raporu. 140 s.

Akşit Aşık, N. (2014). Yaratıcı (kreatif) turizm. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(31), 786-795.

Altun, F. (2018). Afetlerin Ekonomik ve Sosyal Etkileri: Türkiye Örneği Üzerinden Bir Değerlendirme. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 2 (1), 1-15. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/scd/issue/37934/414035>

Aydoğan Çifçi, M. (2020). *Yaratıcı turizmin etkilediği destinasyon bileşenlerinin belirlenmesi*, (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi.

Baytop, T.(1999). *Türkiye’de Bitkilerle Tedavi*, İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Chang L. L., Backman K. F. and Huang Y. C. (2014), Creative tourism: a preliminary examination of creative tourists’ motivation, experience, perceived value and revisit intention, *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, 8(4), 401-419. <https://doi.org/10.1108/IJCTHR-04-2014-0032>

Colmer, J. (2021). “How does climate change shape inequality, poverty and economic opportunity?” *Economics Observatory*, 5 October.

Çokal, Z. (2021). *Yaratıcı Turlarda Rehberlik, Yaratıcı Turizm ve Turizmde Yaratıcılık*, Ed: Füsun İstanbullu Dinçer, Meltem Altınay Özdemir, On Dokuzuncu Bölüm. Nobel yayınları, Cilt I. 385-399.

Demirci, S. (2010). *Andırın (Kahramanmaraş) ilçesinde etnobotanik bir araştırma*. [Yüksek lisans tezi], İstanbul Üniversitesi.

Ersoy, A. (2023). *İkindiyazıları Dergisi Üzerine Bir İnceleme*, T.C. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı ,Yüksek Lisans Tezi, Bilecik.

Hung, W. L., Lee, Y. J., and Huang, P. H. (2016). *Creative experiences, memorability and revisit intention in creative tourism*. *Current Issues in Tourism*, 19(8), 763-770. DOI:10.1080/13683500.2013.877422

Kaplan, A. (2019). “Anti Toroslar Üzerinde Yukarı Ceyhan Havzasında Stratejik Bir Kent Kalıntısı: Haçağaç Mevkii Olucak Arkeolojik Yerleşimi (Andırın)”, *International Social Sciences Studies Journal*, 5(29): 228-234.

Karademir, N., Nacar, Ş. and Bilinir, Ş. (2020). Change of land use according to elevation steps in andırın district (Kahramanmaraş). *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 42, 668-688.

Karademir, N. (2021). Andırın’ın Yavaş Şehir (Cittaslow) Potansiyelinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma, *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(12): 1223-1244. DOI:10.26677/TR1010.2021.903

Karademir, N. (2022). Yaratıcı Edebiyat Şehirleri Bağlamında Kahramanmaraş’ın Değerlendirilmesi. *International Journal of Eurasia Social Sciences/Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(48). DOI: 10.35826/ijsoess.3127

Karasar, N., (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (18. Baskı). Nobel Yayınları.

Kılıç, B., and Aslan, H., (2022) Yaratıcı Deneyimin Destinasyon Hatırlanabilirliği ve Sadakat Üzerine Etkisi: Avanos Örneği, *Journal of Yasar University*, 2022, 17/66, 490-516. <https://doi.org/10.19168/jyasar.901992>

Kılıçsallayan, S. (2021). *Rota Maraş, Andırın ilçesi*, Akbaba Ofset Matbaacılık Basım Yayın Dağıtım, tanıtım.

Paksoy, M. (2022). Kahramanmaraş İlinin Coğrafi İşaret Potansiyelinin Kırsal Turizm Açısından Değerlendirilmesi. *International Journal of Social and Economic Sciences*, 12(2), 55-61.

Prentice, R. and Anderson, V. (2007). Creative tourism supply: creating culturally empathetic destinations, Richards, G. and Wilson, J. (ed.) *Tourism, in Creativity and Development* (s. 89-106), New-York: Routledge.

Rahim, S. H. (2016). Effect Of Land Use On Erosion Risk And Soil Chemical Properties İn Riparian Zone İn Andırın River, Kahramanmaras, [Master Thesis], Kahramanmaras Sutcu Imam University.

Richards, G., and Wilson, J. (2006). *Developing creativity in tourist experiences:A solution to the serial reproduction of culture?* *Tourism Management*, 27(6), 1209–1223. DOI:10.1016/j.tourman.2005.06.002

Richards, G and Marques, L.(2012). *Exploring Creative Tourism: Editors Introduction*, *Journal of Tourism Consumption and Practice*, Volume: 4, No.2, s. 1-11.

Richards, G. (2019). Creative tourism: opportunities for smaller places? *Tourism & Management Studies*, 15(SI), 7–10. DOI:10.18089/tms.2019.15SI01

Richards, G. (2020). Designing creative places: The role of creative tourism. *Annals of Tourism Research*, 85(November 2019), 102922. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2020.102922>

Romeo, M., Yepes-Baldó, M., Soria, M. Á., and Jayme, M. (2021). Impact of the COVID-19 pandemic on higher education: characterizing the psychosocial context of the positive and negative affective states using classification and regression trees. *Frontiers in Psychology*, 12, 714397.

Solene, P. (2011). Establishing the connections between the goals of sustainable development and creative tourism. (Master of thesis). Uppsala University, Faculty of Science And Technology.

TUSİAD, (2014). Çalışma Raporu 2014, <https://tusiad.org/tr/faaliyet-raporlari/item/8556-tusiad-faaliyet-raporu>, TÜSİAD Yayınları.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2022). 18.09 2023 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/>, adresinden edinilmiştir.

Uğureli, A. (2020). Yukarı Çukurova Folklorunda Tirşik. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 9(1), 180-204. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/teke/issue/53329/710058>

URL-1. www.unesco.com (Erişim Tarihi: 17.08 2023).

URL-2. [Climate.data.org](http://climate.data.org), 2020 (Erişim Tarihi: 19.06. 2022).

URL-3. <http://www.andirin.gov.tr>. (Erişim Tarihi: 17.08 2023).

URL-4. <https://kahramanmaras.bel.tr/>. (Erişim Tarihi: 17.08 2023).

URL-5. <https://www.sondakika.com/haber/haber-kral-yiyecegi-truf-mantari-hasadi-basliyor> (Erişim Tarihi: 17.08 2023).

URL-6. <https://www.andirin.bel.tr/> (Erişim Tarihi: 17.08 2023).

URL-7. www.creativetourismnetwork.org_(Erişim tarihi:14.01.2022).

Zoğal, V., and Emekli, G. (2017). Yaratıcı turizme kavramsal ve coğrafi bir yaklaşım. *Ege Coğrafya Dergisi*, 26 (1), 21-34. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ece/issue/31186/338975>.